

Andrzej Makowski¹

EWANGELIZUJĄCY KOŚCIÓŁ W DRODZE – NOWE FORMY MISJI LUDOWYCH W POLSCE

Streszczenie

Dzieło głoszenia Ewangelii należy uznać za łaskę i właściwe powołanie Kościoła. Misja Kościoła wypływa bezpośrednio z nakazu misyjnego Chrystusa (Mt 28,19). To zadanie ewangelizacyjne stanowi zasadniczą misję Kościoła i jego tożsamość. Papież Franciszek w adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium* podkreśla, że autentyczny Kościół działa „w kluczu misyjnym” (EG, nr 25). Z perspektywy *Evangelii gaudium* Kościół ewangelizujący to Kościół wychodzący poza mury świątyni i docierający do ludzi. Taką postawę przyjmują niektóre formy współczesnych misji ludowych, które pojawiły się w przestrzeni duszpasterskiej Kościoła w Polsce. Należą do nich misje ewangelizacyjne, misje odnowy parafii, ewangelizacja wioskowa czy misja Talitha Kum.

Słowa kluczowe: ewangelizacja, misje ludowe, nowa ewangelizacja, misje odnowy parafii, ewangelizacja wioskowa, misja Talitha Kum

Abstract

EVANGELIZING CHURCH ON THE ROAD – NEW FORMS OF POPULAR MISSIONS IN POLAND

The work of preaching the Gospel should be considered as a grace and a proper calling of the Church. The mission of the Church derives directly from Christ's missionary command (Mt 28:19). This evangelizing task is the essential mission of the Church and her identity.

¹ O. dr Andrzej Makowski CSsR, redemptorysta, Prefekt Tirocinium Pastoralnego Prowincji Warszawskiej Redemptorystów w Lublinie, wykładowca homiletyki w WSD Redemptorystów w Tuchowie oraz WSD Zakonu Paulinów w Krakowie; ORCID: 0000-0003-2647-3124. Adres do korespondencji: 20-107 Lublin, ul. Misjonarska 4, e-mail: makoandrzej@gmail.com.

In the Apostolic Exhortation *Evangelii gaudium*, Pope Francis emphasizes that the authentic Church works “in the mission key” (EG, No. 25). From the perspective of *Evangelii gaudium*, an evangelizing Church is a Church that goes beyond the walls of the temple and reaches people. This attitude is adopted by some forms of contemporary popular missions that have appeared in the pastoral space of the Church in Poland. These include evangelization missions, parish renewal missions, village evangelization, and the Talitha Kum mission.

Keywords: evangelization, popular missions, new evangelization, parish renewal missions, village evangelization, Talitha Kum mission

Wstęp

Obowiązek ewangelizacji należy uznać za łaskę i właściwe powołanie Kościoła; wyraża on najprawdziwszą jego właściwość, a Kościół jest dla ewangelizacji². Misja Kościoła polega na ewangelizowaniu, to znaczy przekazywaniu światu służby zbawienia poprzez prowadzony z nim *dialogus salutis*. Zasadniczo jest on religijny, ponieważ powstaje z inicjatywy Boga i ma za cel Boga; *ministerium salutis* jest jednocześnie służbą dla człowieka – osoby lub społeczeństwa – na rzecz jego potrzeb duchowych i doczesnych, jego podstawowych praw, jego ludzkiego i cywilnego współżycia³. Przypomina o tym papież Franciszek w adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium*, w której podkreśla z całą mocą, że tylko Kościół „w drodze” jest zdolny ewangelizować. Kościół – Lud Boży jest bowiem ze swej natury oraz Bożej woli misyjny i działa „w kluczu misyjnym”⁴. Jak dalej zaznaczył, „ewangelizacja jest odpowiedzią na misyjne polecenie Jezusa: «Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody»” (Mt 28,19–20)⁵ i wzywa Kościół do „wyjścia z własnej wygody i zdobycia się na odwagę, by dotrzeć na wszystkie peryferia świata potrzebujące światła Ewangelii”⁶. Bergolio podkreśla, że nie potrzeba w dzisiejszych czasach „zwyczajnego administrowania”⁷, bowiem autentyczny Kościół powinien trwać w „permanentnym stanie misji”⁸. Ta stanowcza decyzja misyjna powinna przenikać wszystkie struktury kościelne i wszystkie plany pasterskie diecezji, parafii, wspólnot religijnych, ruchów i innych instytucji Kościoła. Żadna wspólnota nie może uchylać się od zdecydowanego wejścia, z całą mocą w stały proces odnowy misyjnej i porzucenia przesta-

2 Paweł VI, *Adhortacja apostolska o ewangelizacji w świecie współczesnym „Evangelii nuntiandi”* (Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej TUM, 2001), nr 14.

3 Pope John Paul II, „Letter to Brazilian Episcopal Conference (Vatican City, April 9, 1986)”, w: *Liberation Theology. A Documentary History*, red. Alfred T. Hennelly (Maryknoll: Orbis Books, 1990), 499–500.

4 Franciszek, *Adhortacja apostolska o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie „Evangelii gaudium”* (Kraków: Wydawnictwo M, 2013), nr 34 (dalej EG).

5 EG, nr 19.

6 EG, nr 20.

7 *Aparecida. V Konferencja Ogólna Episkopatu Ameryki Łacińskiej i Karaibów. Dokument końcowy. Jesteśmy uczniami i misjonarzami Jezusa Chrystusa, aby nasze narody miały w nim życie*, Seria Nowej Ewangelizacji (Gubin: Wydawnictwo Przystanek Jezus, 2014), 201.

8 EG, nr 25.

rzałych struktur, które nie ułatwiają już przekazywania wiary⁹. Jak podkreśla Henryk Seweryniak, papież Franciszek pisze: „marzę o opcji misyjnej (*opción misionera*), zdolnej przemienić wszystko, aby zwyczaje, style, rozkład zajęć, język i wszystkie struktury kościelne stały się przekąźnikiem bardziej odpowiednim do ewangelizowania dzisiejszego świata niż do konserwowania zastanego stanu rzeczy”¹⁰.

Pośród wielości i różnorodności metod ewangelizacyjnych możemy wyróżnić popularną od XVI wieku i sprawdzoną w pastoralnej przestrzeni Kościoła działalność misji ludowych. Stanowią one wciąż niezastąpiony środek okresowej odnowy życia chrześcijańskiego¹¹. Przypominali o tym papieże: Jan Paweł II¹², Benedykt XVI¹³ oraz Franciszek¹⁴. Misje ludowe mają długą i bogatą historię. Na przestrzeni wieków przybierały różne formy. Od XVIII wieku do czasów współczesnych bardzo popularne są misje parafialne¹⁵. Obok nich powstały w obecnych czasach nowe formy misyjne – w postaci misji kontynentalnej, która jest obecnie realizowana w krajach Ameryki Łacińskiej i Karaibów, oraz misji miejskich¹⁶. W niniejszym artykule omówione zostaną nowe formy misji ludowych, które pojawiły się w przestrzeni duszpasterskiej Kościoła w Polsce. Można wśród nich wyróżnić misje ewangelizacyjne, misje odnowy parafii, ewangelizację wioskową czy misję Talitha Kum. Są one odpowiedzią na apel papieża Franciszka, aby wyjść poza struktury Kościoła i dotrzeć z Dobrą Nowiną do współczesnych ludzi.

1. Nowy styl misji ludowych w dziele nowej ewangelizacji

Sobór Watykański II i posoborowe orientacje duszpasterskie, głębokie zmiany polityczne, społeczne i kulturowe wymusiły nowy styl misji ludowych. Zjawisko wyobcowanych, wzrastający brak wiary, a także ogromna większość ludzi odchodzących od niej, spadające uczestnictwo w niedzielnych mszach św., wzrastająca liczba niechodzą-

9 *Aparecida. V Konferencja Ogólna Episkopatu Ameryki Łacińskiej i Karaibów. Dokument końcowy. Jesteśmy uczniami i misjonarzami Jezusa Chrystusa, aby nasze narody miały w nim życie*, 365.

10 Henryk Seweryniak, „Franciszkowe marzenie o Kościele «w drodze»”, *Homo Dei* 2 (2014): 64; EG, nr 27.

11 Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach „Catechesi tradendae”* (Kielce, 1996), nr 47.

12 Jan Paweł II, *Bulla ogłaszająca rok 1983 Świętym Rokiem Jubileuszowym Odkupienia „Apertite portas Redemptori”* (Warszawa: Pallottinum, 1983), nr 11.

13 Congregazione per la Dottrina della Fede, „Indicazioni pastorali per l’Anno della Fede”, nr IV, 6, dostęp 21.01.2016, <http://www.annusfidei.va/content/novaevangelizatio/it/annus-fidei/indicazioni-pastorali-per-l-anno-della-fede.html>; Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Życie Rokiem wiary. Program duszpasterski* (Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2012), 134.

14 Franciszek, *Bulla „Misericordiae vultus” o Nadzwyczajnym Jubileuszu Miłosierdzia* (Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 2015), nr 18 (dalej MV).

15 Gerard Siwek, *Misje ludowe. Historia – teologia – praktyka* (Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2009), 19–98; Andrzej Makowski, *Nowa ewangelizacja inspiracją odnowy misji ludowych* (Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2017), 137–173.

16 Andrzej Makowski, „Misja kontynentalna – nawrócenie duszpasterskie według Dokumentu z Aparecidy”, *Studia Redemptorystowskie* 15 (2017): 233–246; Andrzej Makowski, „Misje miasta jako narzędzie ewangelizacji na peryferiach”, *Polonia Sacra* 1 (2018): 97–114.

cych do kościoła oraz utrata wartości etycznych uczyniły jasnym, że człowiek znalazł się w świecie, który potrzebuje – bardziej może niż kiedykolwiek indziej – nowego głosu Ewangelii. Z uwagi na tę sytuację duszpasterska odpowiedź Kościoła ma mieć rys ewangelizacyjny. Współczesne misje ludowe są nadzwyczajną działalnością duszpasterską, która pomaga duszpasterstwu zwyczajnemu. To wspólnota parafialna zamienia się w misję; ona gra główną rolę we wszelkich działaniach; misjonarze są wyspecjalizowanymi współpracownikami wspólnoty parafialnej. Misje ludowe nie są tylko określonym, wyizolowanym i nadzwyczajnym aktem ewangelizującego duszpasterstwa, ale przedsięwzięciem rozpoczętym jako projekt składający się z trzech dobrze zdefiniowanych etapów: pre-misji (etap wprowadzający), misji (etap profetycznego głoszenia Dobrej Nowiny) i post-misji (kontynuacja misji), które zajmą kilka lat pracy misyjnej, zakończony renowacją misji. Misje ludowe są mocnym czasem nadzwyczajnej ewangelizacji, w czasie której wspólnota, wspomagana przez misjonarzy, ewangelizuje siebie, wzmacnia swoje chrześcijańskie doświadczenie, promując powstawanie grup katechetycznych dla dorosłych, pomagając wytyczyć nowe ścieżki, aby przyciągnąć bliżej wyobcowanych i w ten sposób promować duszpasterski projekt wspólnoty. Tak więc ogólnymi celami działania misyjnego są: uaktywnić członków wspólnoty parafialnej do mocniejszej łączności z innymi chrześcijanami i słowem Bożym, które wzmocni i odnowi ich życie w wierze; odkryć nowych współpracowników w parafii; przyciągnąć bliżej wyobcowanych do wspólnoty parafialnej oraz rozpocząć działalność grup formacyjnych¹⁷.

2. Nowe formy misji ludowych w działalności pastoralnej Kościoła w Polsce

Ważną kwestią w dobie nowej ewangelizacji jest dotarcie z przesłaniem Ewangelii do wierzących, a szczególnie do osób niechodzących systematycznie do kościoła albo w ogóle niepraktykujących¹⁸. Papież Franciszek w swojej adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium* stwierdził, że „wezwanie do rewizji i odnowy naszych parafii nie przyniosło jeszcze wystarczających owoców, aby były one bliżej ludzi i były środowiskami żywej komunii i uczestnictwa”¹⁹. Dzieło misji parafialnych odpowiada na papieskie wezwanie kierowane do całego Kościoła o nawrócenie pastoralne i duszpasterstwo misyjne, aby wyjść poza struktury parafialne i dotrzeć z Dobrą Nowiną do współczesnego świata.

W kilku punktach II Ogólnopolski Synod Diecezjalny (1991–1999) uznaje misje święte za działalność odmienną niż rekolekcje i zalicza je do zwyczajnych środków duszpasterskich. Podkreśla ich wkład w osiągnięcia polskiego duszpasterstwa, wiąże z nimi

17 General Secretariat CSsR for evangelization, *What is evangelization?* (Roma, 2009), 49–52.

18 Tomasz Wielebski, „Nawrócenie pastoralne i duszpasterstwo misyjne parafii w Polsce”, *Teologia i Człowiek* 45, 1 (2019): 116.

19 EG, nr 28.

wielkie nadzieje na przyszłość i zaleca ich organizowanie²⁰. W ostatnich latach obok tradycyjnych misji parafialnych w przestrzeni duszpasterskiej Kościoła w Polsce pojawiły się nowe formy misji ludowych. Są to misje ewangelizacyjne, misje odnowy parafii, ewangelizacja wioskowa czy misja Talitha Kum.

2.1. Misje ewangelizacyjne

Od 1995 roku w Polsce głosi się misje ewangelizacyjne. Inicjatywa misji ewangelizacyjnych wyszła od ówczesnego ordynariusza diecezji toruńskiej, bpa Andrzeja Suskiego, który zwrócił się do redemptorystów z prośbą o objęcie misjami całej diecezji i mocno akcentował ich ewangelizacyjny charakter. Miała to być odpowiedź Kościoła toruńskiego na nieustające apele Jana Pawła II o nową ewangelizację. Stąd zrodziła się ich nazwa: „misje ewangelizacyjne diecezji toruńskiej” lub krócej: „misje ewangelizacyjne”. Biskup chciał, aby misje ewangelizacyjne przyczyniły się nie tylko do odnowienia życia religijnego poszczególnych osób, ale także ożywiły małe wspólnoty apostołskie w parafiach bądź rodziły nowe. Uroczysta inauguracja dzieła misji ewangelizacyjnych w diecezji toruńskiej nastąpiła w marcu 1995 roku, w parafii pw. św. Józefa w Toruniu. Obok redemptorystów działalność misyjną w diecezji podjęli księża michaelici oraz księża diecezjalni. Późniejsze doświadczenia potwierdziły, że program misji ewangelizacyjnych przyniósł owoce również poza granicami diecezji toruńskiej. Do dzieła misji ewangelizacyjnych w Polsce dołączyli misjonarze z innych zakonów i zgromadzeń zakonnych oraz zespoły księży diecezjalnych. Hasło przewodnie misji ewangelizacyjnych zostało zaczerpnięte z listu apostołskiego Jana Pawła II *Tertio Millennio Adveniente*: „W Jezusie Chrystusie Bóg szuka człowieka”²¹. Celem misji jest doprowadzenie uczestników spotkań misyjnych do osobistego przyjęcia we wspólnocie Kościoła Jezusa Chrystusa jako Pana i Zbawiciela. Zadaniem misji jest ukazanie żywej osoby Jezusa Chrystusa, doświadczenie zbawienia i przyjęcie nowego życia w Chrystusie oraz tworzenie wspólnoty żywego Kościoła poprzez formowanie małych grup apostołskich. Tworzenie małych wspólnot nawiązuje do działalności misyjnej założyciela redemptorystów, św. Alfonsa Liguori, podczas której stworzył dzieło kaplic wieczornych w Neapolu²². Misje ewange-

20 *II Polski Synod Plenarny (1991–1999)* (Poznań: Pallottinum, 2001), nr 29, 38, 41, 68.

21 Jan Paweł II, „List apostołski w związku z przygotowaniem Jubileuszu Roku 2000 «Tertio millennio adveniente»”, w: *Wybór listów Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1 (Kraków: Wydawnictwo Św. Stanisława B.M. Archidiecezji Krakowskiej, 1997), nr 7.

22 Święty Alfons Liguori rozpoczął działalność ewangelizacyjną i katechetyczną pośród warstw ludzi najuboższych neapolitańskiej społeczności, którym z pasją głosił Ewangelię i nauczał o podstawowych prawdach wiary. Wielu z tych, do których się zwracał, były to osoby proste i ubogie, bardzo często także ulegające nałogom i uwikłane w działania przestępcze. Z wielką cierpliwością uczył ich modlitwy, zachęcając do poprawy życia. Święty Alfons osiągał wspaniałe rezultaty: w najbiedniejszych dzielnicach miasta mnożyły się grupy osób, które wieczorami gromadziły się w prywatnych domach i warsztatach, aby modlić się i rozmyślać nad Bożym słowem pod kierunkiem katechetów przygotowywanych przez samego św. Alfonsa i innych kapłanów, którzy regularnie odwiedzali te grupy wiernych. Kiedy zgodnie z życzeniem arcybiskupa Neapolu spotkania te zaczęły odbywać się w kaplicach miasta, przyjęły nazwę „kaplic wieczornych”. Były one prawdziwym i szczególnym źródłem wychowania moralnego, resocjalizacji, wzajemnej pomocy między biednymi, tak iż kradzieże, pojedynki, prostytutka niemal

lizacyjne realizowane są w trzech etapach: etap wprowadzający, etap profetycznego głoszania Dobrej Nowiny oraz etap kontynuacji i wzrostu.

Etap wprowadzający jest integralnie związany z całością misji ewangelizacyjnych i ma dla ich przeprowadzenia zasadnicze znaczenie. Niedziela misyjna rozpoczyna etap przygotowania bliższego do przeżycia tygodnia misyjnego (zwanego również tygodniem profetycznego przepowiadania Dobrej Nowiny). Powinna mieć miejsce ok. 3–6 miesięcy przed planowanym terminem rozpoczęcia misji właściwych. Na niedzielę misyjną przyjeżdża jeden z misjonarzy z grupy misyjnej wraz z grupą osób świeckich. Oprócz głoszania słowa Bożego podczas wszystkich mszy świętych i spotkania z duszpasterzami obejmuje również spotkanie ekipy misyjnej z osobami najbardziej zaangażowanymi w życie parafialne. Celem tego spotkania jest włączenie tych osób w dobre przygotowanie do misji oraz próba zainteresowania tworzeniem małych wspólnot. Świeccy, którzy utworzą Parafialne Centrum Misji Ewangelizacyjnych, wraz ze swoimi duszpasterzami na tym etapie przejmują główną odpowiedzialność za przygotowanie misji. W jego przeprowadzeniu misjonarze wraz z Zespołem Misyjnym mają służyć pomocą parafii.

Etap profetycznego przepowiadania Dobrej Nowiny jest centralnym momentem misji ewangelizacyjnych w parafii. Powinien objąć jak najszerzej całą parafię. Trwa osiem dni, od niedzieli do niedzieli, z tym że uroczyste rozpoczęcie zazwyczaj następuje w sobotę wieczorem w przeddzień I niedzieli tygodnia misyjnego. Przepowiadanie Dobrej Nowiny dokonywać się powinno na schemacie kerygmatu apostołskiego. Tematyka poszczególnych dni ułożona jest w pewną logiczną całość i składają się na nią następujące wątki: Bóg stworzył świat i człowieka z miłości, Bóg jest Miłością, grzech człowieka i zbawienie w Jezusie Chrystusie, wiara i nawrócenie, Jezus Chrystus jest moim Panem i Zbawicielem, Duch Święty obietnicą Ojca, Kościół wspólnotą wierzących, błogosławieni ubodzy w duchu, na wzór Matki Jezusa, bądźcie moimi świadkami. Słowo Boże domaga się odpowiedzi ze strony człowieka. Temu służą nabożeństwa i celebracje misyjne.

Trzecim etapem jest kontynuacja dzieła misji ewangelizacyjnych. Stanowi on jeden z podstawowych warunków przeprowadzania dzieła nowej ewangelizacji w parafii. Rozpoczyna się już w momencie zakończenia tygodnia misyjnego i nie ma określonego końca – nigdy nie powinien się skończyć. Powinien być ożywiany i umacniany profetycznym przepowiadaniem. Orędzie głoszone w następnych miesiącach i latach powinno mieć charakter mistagogiczny i katechetyczny. W ten sposób ma ono przyczyniać się do wzrostu wspólnoty parafialnej i ją umacniać. Istotny moment tego etapu stanowi renowacja misji.

zaniknęły. Jeśli nawet kontekst społeczny i religijny epoki św. Alfonsa był bardzo różny od naszego, „kaplice wieczorne” okazują się wzorem działania misjonarskiego, z którego możemy także dzisiaj czerpać inspirację dla nowej ewangelizacji, szczególnie najbiedniejszych, i dla budowy bardziej sprawiedliwego, braterskiego i solidarnego współistnienia międzyludzkiego. Zobacz: Scala, „Katecheza Ojca Świętego z 30 marca 2011 roku”, *Redemptorystowskie wiadomości* Rzym 31 marca 2011, wydanie specjalne; Théodule Rey-Mermet, *Alfons Liguori święty wieku Oświecenia* (Warszawa, 1987), 168–177; Théodule Rey-Mermet, *Przyjaciel pozbawionych nadziei. Św. Alfons Liguori* (Tuchów, 1986), 49–57; Frederick M. Jones, *Alphonsus de Liguori, Saint of Bourbon Naples (1696–1787). Founder of the Redemptorists* (Dublin: Gill&Macmillan Ltd, Goldenbridge, 1992), 62–65.

Renowacja misji powinna trwać pięć dni, zazwyczaj od niedzieli do czwartku. Powinni ją poprowadzić ci sami misjonarze, którzy uczestniczyli w misjach. Program renowacji misji, oprócz dwóch centralnych spotkań misyjnych o podobnym charakterze rano i wieczorem, przewiduje trzy osobne spotkania dla dzieci oraz dwa osobne spotkania dla młodzieży. Każde spotkanie renowacji misji rozpoczyna się, jak podczas tygodnia misyjnego, od celebracji rozpoczęcia spotkania misyjnego. Tematy poszczególnych dni są następujące: trwać w Chrystusie, trwać w Kościele, trwać w nawróceniu, trwać w Eucharystii oraz trwać w misji. Dopełnieniem wysłuchania słowa Bożego są, podobnie jak podczas tygodnia profetycznego, przepowiadania, celebracje i nabożeństwa. Do tych ostatnich należy celebracja wyboru Kościoła jako drogi swojego życia, procesja na cmentarz lub modlitwa za zmarłych w kościele, wspólnotowa celebracja sakramentu pojednania lub jedna z form nabożeństwa pokutnego, celebracja potwierdzenia sakramentu chrztu, uroczystość poświęcenia Najświętszemu Sercu Pana Jezusa²³.

2.2. Misje odnowy parafii

Misje odnowy parafii są kolejną propozycją misyjną redemptorystów polskich w XXI wieku. Zmieniający się w ostatnich latach obraz życia społecznego oraz coraz głębsze rozumienie komunijnego charakteru życia Kościoła zrodziły potrzebę poszukiwania i wprowadzania nowych form działalności duszpasterskiej, a także misyjnej. Celem misji odnowy parafii jest pomóc wiernym pogłębić i ożywić życie wspólnoty parafialnej tak, aby parafia mogła stać się dla swoich członków miejscem autentycznego, ludzkiego i religijnego rozwoju. Misje pragną również wesprzeć duszpasterzy w procesie odnowy struktury parafii jako wspólnoty wspólnot. Małe wspólnoty kościelne, które wzorują się na pierwotnych wspólnotach chrześcijańskich z dziejów Apostolskich, w obecnych czasach są ważną przestrzenią urzeczywistniania się Kościoła jako *communio*²⁴. Kształtowanie parafii jako wspólnoty wspólnot podstawowych jest procesem, który może trwać bardzo długo. Program misji odnowy parafii wpisuje się w ten proces, proponując strategię działania w perspektywie przyszłości.

Zanim powstaną wspólnoty podstawowe w parafii, należy opracować plan działania. Misje odnowy parafii obejmują trzy fazy. Pierwsza z nich to analiza sytuacji, w której znajduje się dana wspólnota parafialna. Analiza domaga się między innymi odpowiedzi na pytanie o jej położenie geograficzne, historyczne i socjologiczne. Dalej następuje opracowanie i przedstawienie modelu parafii, ku któremu proces przemiany danej wspólnoty powinien zmierzać. Potem wierni powinni zapoznać się z modelem parafii, jaka powinna powstać w przyszłości. Na pierwszym etapie istnieje już możliwość zawiązania pierw-

23 Jacek Dubel, „Misje ewangelizacyjne”, *Homo Dei* 2 (2001): 109–120.

24 Termin „małe wspólnoty kościelne” jest często używany zamiennie z innymi określeniami takimi jak: „małe wspólnoty podstawowe”, „małe wspólnoty sąsiedzkie” czy „małe wspólnoty parafialne”. Każde z tych określeń wskazuje na jedną z cech wspólnot, które tworzą parafię jako „wspólnotę wspólnot”. Ryszard Hajduk, „Parafia jako «Wspólnota wspólnot». Od teorii do praktyki”, *Homo Dei* 1 (2007): 43.

szych wspólnot. Powstaniu grup powinno towarzyszyć poczucie przynależności każdego z wiernych do poszczególnych wspólnot oraz doświadczenie solidarności i braterstwa. Następną fazą jest ewangelizacja, w ramach której uczestnicy misji przeżywają doświadczenie bycia uczniem we wspólnocie Kościoła oraz odnajdują w Biblii zaproszenie do szczęśliwego życia. W trzeciej fazie następuje katecheza ukazująca znaczenie sakramentów, które mają być przeżywane jako znak wspólnoty wiary i jedności w społeczności Kościoła parafialnego. Na tym etapie prowadzi się wiernych do odkrywania Kościoła jako posłanego do świata oraz do odnajdywania własnej przestrzeni dla uczestnictwa w misji Kościoła wobec świata i własnej za nią odpowiedzialności. Misje odnowy parafii wydłużają czas apostołskiej obecności ekipy misyjnej w parafii, w której prowadzone są misje, nawet do kilku lat. Nie jest to jednak obecność ciągła.

Zespół misyjny składa się z duchownych i osób świeckich. Taki skład osobowy ekipy misyjnej pozwala z jednej strony wypełnić zadania, jakie stoją przed dziełem misji. Z drugiej zaś sama obecność świeckich staje się czytelnym świadectwem możliwości harmonijnego współuczestnictwa hierarchii i świeckich w jednej misji Kościoła. Sam proces misyjny rozpoczyna się poprzez przygotowanie do misji i trwa jeden rok. Podzielony jest na dwie części. Pierwsza ma charakter informacyjno-organizacyjny i trwa trzy miesiące. Obejmuje ona następujące działania: pierwszą wizytę w parafii (zapoznanie z sytuacją w parafii, spotkania z duszpasterzami i grupami świeckich, powołanie parafialnego zespołu misyjnego, ustalenie harmonogramu spotkań), rozesłanie ankiety misyjnej oraz drugie spotkanie w parafii (rozmowa z duszpasterzami oraz całym zespołem misyjnym na temat wyników ankiety, wspólne wypracowanie dokładnego programu misji, przedstawienie wszystkim wiernym strategii misji odnowy parafii oraz ich celu, podział parafii na sektory misyjne). Druga część ma charakter formacyjny i trwa dziewięć miesięcy do momentu rozpoczęcia tygodnia misyjnego. Obejmuje następujące działania takie jak: kursy przedmisyjne, parafialne rekolekcje wielkopostne i adwentowe, odwiedziny w domach parafian oraz peregrynacja obrazu Matki Bożej Nieustającej Pomocy.

W misjach odnowy czas misji właściwych trwa dwa tygodnie. Często dwutygodniowy czas misji właściwych zostaje podzielony na dwa wydarzenia. Może to nastąpić po sobie nawet po rocznej przerwie. Są one wtedy nazywane pierwszym albo drugim tygodniem misyjnym, z których każdy trwa osiem dni. Przepowiadanie, a więc kerygmat misyjny pierwszego tygodnia misyjnego, obejmuje zasadnicze fakty historii zbawienia oraz jej aktualizacje w życiu Kościoła – Ludu Bożego. W ten sposób wierni są wzywani do nawrócenia oraz aktywnego włączenia się w życie i działalność Kościoła: nawrócenie we wspólnocie i ku wspólnocie. Obejmuje następujące tematy: Bóg jest Miłością; Bóg w Jezusie Chrystusie obdarza człowieka szczęściem i wolnością; Bóg powołuje człowieka do kontynuacji misji Jezusa w Kościele i świecie; Człowiek jest odpowiedzialny za Kościół; Kościół – ojczyzna ludzi; Parafia rodziną żywych wspólnot; Maryja – Matka Kościoła, Matka każdego człowieka. Temat niedzielnego kazania misyjnego uzależniony jest od czasu trwania misji. Jeżeli drugi tydzień misji następuje bezpośrednio po pierwszym, wówczas temat przepowiadania brzmi: „Zgromadzeni wokół Chrystusa”. Natomiast jeśli tydzień drugi nie następuje bezpośrednio po pierwszym, wówczas temat dnia

to: „Misja, która przemienia parafię – zapowiedź tego, co dokona się dalej”. Drugi tydzień misyjny jest poświęcony praktycznej odnowie struktur parafialnych poprzez wsparcie działających grup parafialnych, tworzenie nowych wspólnot oraz angażowanie świeckich do podjęcia konkretnych zadań. Stwarza on również okazję do poruszenia w kazaniach problemów, które zostały ujawnione poprzez ankietę przeprowadzoną w ramach przygotowania do misji. Drugi tydzień misyjny ma z założenia charakter mistagogiczny. Zasadniczą treść tego tygodnia można zamknąć w zdaniu: Bóg jest obecny w Kościele i w codziennym życiu ludzi. Tematyka kazań jest następująca: Bóg jest pośród swojego ludu; Bóg największym skarbem człowieka; Jezus uczy człowieka ofiarnej miłości dla braci; Zanurzeni w śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa; Tajemnica pojednania człowieka z Bogiem i ludźmi; Powołani do budowania komunii w rodzinie; Bóg wzywa człowieka do wierności Jego słowu; Maryja uczy człowieka słuchać Boga i Mu służyć, świadectwo wspólnoty przemienia świat. Program misji odnowy parafii obejmuje również liczne spotkania stanowe oraz z różnymi grupami i wspólnotami parafii, zarówno o charakterze ściśle religijnym, jak i zawodowym, a zwłaszcza z powstałymi wspólnotami sąsiedzkim. Tworzenie i uaktywnienie tych wspólnot należy do zasadniczych celów misji. Powstają one w porozumieniu z proboszczem i zrzeszają rodziny mieszkające w sąsiedztwie. W czasie drugiego tygodnia misji grupy te spotykają się w mieszkaniu któregoś z ich członków, o czym informują duszpasterzy. Misjonarze w miarę możliwości starają się odwiedzać poszczególne grupy.

Po misjach odnowy parafii następuje ich kontynuacja. Trudno jest dokładnie określić, w którym momencie ten etap się zaczyna, bowiem sama odnowa struktury parafialnej rozpoczyna się już w pierwszym momencie przybycia misjonarzy i jest procesem, który się nie kończy. Ten etap w dużej mierze zależy od zespołu duszpasterskiego, z proboszczem na czele. Do ich zadań należy troska o wzrost duchowy i rozwój liczebny małych wspólnot podstawowych. Wyraża się to między innymi poprzez spotkania z nimi, modlitwę czy też pomoc w postaci materiałów zawierających opracowanie tematów i plan spotkań ze słowem Bożym. Istotnym momentem kontynuacji jest również renowacja misji. Trwa ona jeden tydzień (od niedzieli do następnej niedzieli włącznie). Problematyka przepowiadania podczas renowacji misji nawiązuje do dostrzeganej już przez św. Alfonsa potrzeby wprowadzenia ludzi w głębsze życie religijne, nazywane przez niego *vita devota*. Tematyka kazań przedstawia się następująco: życie ludzkie – dar Boży i zadanie; Jezus wzorem pełni człowieczeństwa; Dekalog drogą do prawdziwej wolności i szczęścia; Niebo przeznaczeniem człowieka; Biblia księgą życia; Sakramenty siłą przemiany człowieka; Modlić się jak Maryja; Radość z życia we wspólnocie dzieci Bożych²⁵.

25 Komisja Misji i Rekolekcji Warszawskiej Prowincji Redemptorystów, *Dyrektorium Misji Ludowych Warszawskiej Prowincji Redemptorystów*, red. W. Zagrodzki (Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2004), 148–175.

2.3. Ewangelizacja wioskowa

W diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej prowadzone jest dzieło misji ludowych w środowisku wiejskim pod nazwą „ewangelizacja wioskowa”. Sierpniowa ewangelizacja odbywa się w parafiach, do których należą kościoły filialne znajdujące się w wioskach. Organizatorem tej formy misji ludowych jest koszalińskie stowarzyszenie Dom Miłosierdzia Bożego. Pierwsza taka misja święta miała miejsce w 2006 roku. Od tej pory kilkusobowe ekipy przeprowadziły misje w ponad 60 parafiach wiejskich. Ewangelizacja wiosek to szczególny rodzaj misji świętych trwających od niedzieli do niedzieli. Jej celem jest pobudzenie wiary i impuls do ożywienia duszpasterstwa w parafii. Dlatego ekipa misyjna powinna dotrzeć do wszystkich miejsc w parafii, nawet tam, gdzie nie ma kościołów, aby nie pominąć nikogo, żadnego domu, choćby na końcu wioski²⁶.

Ewangelizacja wioskowa przebiega w następujący sposób: osiem dni przed misjami świętymi cała ekipa misyjna rozpoczyna nowennę do Miłosierdzia Bożego w intencji parafii, do której pojedzie. Każdy z członków odmawia nowennę indywidualnie. Wskazane jest, aby parafia też włączyła się w to dzieło duchowego, modlitewnego przygotowania. Przynajmniej dwa tygodnie przed akcją odbywa się spotkanie kapłana prowadzącego z księdzem proboszczem. Ekipa misyjna składa się z osób duchownych i świeckich. Idealną sytuacją jest, gdy znajduje się w niej: kapłan, dwóch kleryków, siostra zakonna oraz pięć osób świeckich. Jest to zgodne z wytycznymi Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, ponieważ w ten sposób ekipa misyjna reprezentuje cały Lud Boży²⁷. Duchowni celebrują sakramenty i głoszą słowo Boże. Współpracują oni w dziele misji ze świeckimi, którzy są odpowiedzialni za różne posługi i działania ewangelizacyjne. Świeccy tworzą diakonię liturgiczną, w ramach której prowadzą niektóre śpiewy, odpowiedzialni są za przygotowanie darów, modlitwę uwielbienia oraz dają świadectwo. Wspólnota ewangelizatorów wyruszająca do parafii najczęściej liczy nie więcej niż osiem osób²⁸.

Ośmiodniowa misja ewangelizacyjna rozpoczyna się w sobotę przed rozpoczęciem tygodnia profetycznego. Cała grupa misyjna przyjeżdża na miejsce do godziny 15:00. Jeśli wieczorem jest Msza Święta niedzielna, to ewangelizatorzy w niej uczestniczą. Na czas misyjny składają się m.in.: spotkania liturgiczne, modlitwy, składanie świadectw wiary, wizyty w domach gospodarzy, procesja eucharystyczna z błogosławieństwem

26 „Misje Święte – Ewangelizacja Wioszek”, dostęp 17.07.2019, <http://miastopana.pl/ewangelizacja/misje-swiete/>; „Ewangelizacja wioskowa 2019”, dostęp 17.07.2019, <https://dommilosierdzia.pl/aktualnosci/ewangelizacja-wioskowa-2019>; „Ewangelizacja wioskowa”, dostęp 17.07.2019, <http://www.diecezjakoszalin.pl/kalendarium/wyswietl/634/ewangelizacja-wioskowa>; „Ewangelizacyjne lato w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej”, dostęp 17.07.2019, <https://opoka.news/ewangelizacyjne-lato-w-diecezji-koszalinsko-kołobrzeskiej>; „Człopa: ewangelizacja wioskowa”, dostęp 17.07.2019, <https://ekai.pl/czlopa-ewangelizacja-wioskowa>.

27 Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Życ Rokiem Wiary. Program duszpasterski* (Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2012), 134–135.

28 „Misje Święte – Ewangelizacja Wioszek”; „Ewangelizacja wioskowa 2019”.

domów, zabawy z dziećmi, spotkanie z młodzieżą, ognisko z całą wioską²⁹. Szczególnym momentem dnia jest procesja ulicami, gdy kapłan niosący monstrancję zatrzymuje się i błogosławi poszczególne zabudowania i ich mieszkańców. Każdy dzień w parafii podczas ewangelizacji wioskowej wygląda w podobny sposób. Dzień rozpoczyna się poranną adoracją Najświętszego Sakramentu, następnie celebrowana jest liturgia godzin (jutrznia). Przed południem są spotkania z dziećmi z całej wioski. Po spotkaniu misyjnym jest obiad u rodzin z danej wioski. Po obiedzie i odpoczynku ekipy udają się na ewangelizację w wiosce. Są to przede wszystkim spotkania w domach. W dwuosobowych grupach ewangelizatorzy odwiedzają chorych, pukają do drzwi mieszkańców, by rozmawiać z nimi i modlić się. Nie zawsze jednak udaje się ekipie misyjnej dotrzeć do wszystkich. Punktem kulminacyjnym każdego dnia jest wieczorna Eucharystia, a po niej procesja eucharystyczna z błogosławieństwem domów. Koniec dnia kończy się spotkaniem przy ognisku misjonarzy-ewangelizatorów z mieszkańcami wioski, zakończonym Apelem Jasnogórskim. Misje święte kończą się w niedzielę. Podczas celebracji Eucharystii następuje zawierzenie parafii pod opiekę Matce Bożej oraz założenie parafianom cudownych medalików³⁰.

2.4. Misja Talitha Kum

Idea Misji Talitha Kum zrodziła się w Brazylii, w Sao Paulo, gdzie powstała wspólnota Przymierze Miłosierdzia. Została ona założona w 2000 roku przez dwóch włoskich kapłanów: Enrique Porcu i Antonello Cadeddu oraz misjonarkę świecką Marię Paulę. Charyzmatem wspólnoty jest przede wszystkim praca z ubogimi i ewangelizacja. Swoją tożsamość odnajduje w Słowie Życia: „Duch Pana Boga nade mną” (Iz 61,1). Wspólnoty i grupy Przymierza Miłosierdzia są obecne w czterdziestu miastach w Brazylii, a także od niedawna w Portugalii, we Włoszech, Francji, Belgii, a także w Polsce. Pierwsza uliczna akcja ewangelizacyjna została przeprowadzona w Sao Paulo, gdzie stowarzyszenie ma swoją siedzibę. Pierwszą osobą, do której podeszli misjonarze, był bezdomny Maurizio. Opatrzyli jego rany i umyli. Bezdomny wyznał, że tego dnia prosił Boga, aby mógł godnie umrzeć. Po kilku godzinach zmarł. Dla misjonarzy była to wskazówka od Boga, czym ma być Misja Talitha Kum – szukaniem najbardziej zagubionych owiec na ulicach miasta³¹. W Brazylii wydarzenie Tatitha Kum odbywa się przed Bożym Narodzeniem, by podkreślić, że Jezus przyszedł na świat, aby nieść nadzieję i radość każdemu człowiekowi³².

Misja Talitha Kum to tygodniowa inicjatywa ewangelizacyjna środowisk miejskich. Jej celem jest przekazanie na wiele sposobów Dobrej Nowiny o Jezusie Chrystusie

29 „Ewangelizacja wioskowa”.

30 „Misje Święte – Ewangelizacja Wiosek”; „Człopa: ewangelizacja wioskowa”.

31 Agata Ślusarczyk, „Misja zagubionej owcy”, *Gość Warszawski* 24 (2018): III.

32 Agnieszka Kurek-Zajączkowska, „Misja Talitha Kum zakończona?”, dostęp 19.07.2019, <https://info.wiara.pl/doc/3939719.Misja-Talitha-Kum-zakonczona>.

mieszkańcom miasta. W ramach ewangelizacji odbywają się rekolekcje, uliczne koncerty, uwielbienia, głoszenie słowa Bożego, teatr, adoracja Najświętszego Sakramentu i wiele innych wydarzeń takich jak: spotkania dla ubogich, dla osób bezdomnych, dla nieletnich przebywających w zakładach poprawczych, a także dla dzieci i młodzieży³³. Ewangelizacja rozpoczyna się Eucharystią posłania ewangelizatorów pod przewodnictwem biskupa. Msza św. posłania jest poprzedzona całodniową modlitwą w intencji ewangelizacji miasta oraz rekolekcjami dla ewangelizatorów. Podczas akcji ewangelizacyjnej na ulice miasta wychodzi kilkudziesięciu ewangelizatorów z różnych wspólnot danego miasta czy diecezji, z którymi można porozmawiać na temat wiary, Boga, swojego życia. Jednym z owoców Misji Talitha Kum jest współpraca i jedność, jaka zawiązuje się między wspólnotami ewangelizującymi. W ciągu tygodnia odbywają się tysiące spotkań i rozmów, których owocem są liczne nawrócenia³⁴. W trakcie tygodnia misji ewangelizatorzy rozpoczynają dzień od modlitwy w godzinie miłosierdzia Bożego przed wybranym kościołem. Po modlitwie Koronką do Miłosierdzia Bożego dzielą się Dobrą Nowiną z mieszkańcami miasta. W planach misyjnych są krótkie przedstawienia teatralne i taneczne. Chętne osoby mogą skorzystać z modlitwy wstawienniczej oraz przystąpić do sakramentu spowiedzi. Punktem kulminacyjnym każdego dnia misji jest wieczorna Msza Święta. Połączona jest ona z nauką rekolekcyjną i modlitwą uwielbienia³⁵. Tydzień Misji Talitha Kum kończy się sobotnią wieczorną Eucharystią. Z kolei zaś sobotni wieczór kończy chrześcijańska zabawa taneczna zwana – *Cristotecą*, podczas które występują zespoły muzyczne.

Idea Misji Talitha Kum prowadzona jest przez Wspólnotę Przymierze Miłosierdzia, które jest koordynatorem misji na terenie Polski. Uliczne ewangelizacje odbyły się już w Poznaniu, Szczecinie i Warszawie. Schemat misji jest podobny. Na ewangelizację miasta składają się takie *eventy* jak: koncerty, teatr, taneczny *flash mob*, ewangelizacja uliczna, bezalkoholowa dyskoteka chrześcijańska, tramwaj ewangelizacyjny czy rekolekcje kerymatyczne³⁶.

33 Agata Ślusarczyk, „Misja Talitha Kum”, dostęp 20.07.2019, <https://kosciol.wiara.pl/doc/3716021.Misja-Talitha-Kum>.

34 Michał Józwiak, „Misja Talitha Kum – największa ewangelizacja uliczna w historii Poznania”, dostęp 20.07.2019, <https://ekai.pl/misja-talitha-kum-najwieksza-ewangelizacja-uliczna-w-historii-poznania>.

35 „Misja Talitha Kum – Ewangelizacja Warszawy”, dostęp 20.07.2019, <https://episkopat.pl/en/misja-talitha-kum-ewangelizacja-warszawy>.

36 Piotr Kołodziejwski, „Pierwsza w Polsce misja ewangelizacyjna zakończyła się w Szczecinie”, dostęp 20.07.2019, <http://radioszczecin.pl/1,125488>; Agata Ślusarczyk, „Misji Talitha Kum”, dostęp 20.07.2019, <https://warszawa.gosc.pl/doc/3716021.Misja-Talitha-Kum>; „Misja Talitha Kum – Ewangelizacja Warszawy. 27 maja–3 czerwca 2017”, dostęp 20.07.2019, <https://misericors.org/misja-talitha-kum-ewangelizacja-warszawy-27-maja-3-czerwca-2017>.

Zakończenie

Dzieło głoszenia Ewangelii było stałą cechą życia Kościoła przez dwadzieścia wieków. Wielu wielkich świętych poświęciło swoje życie, przynosząc Dobrą Nowinę wielu ludom i kulturom. Misja Kościoła wypływa bezpośrednio z polecenia, które Chrystus dał swoim apostołom: „Idźcie więc i uczcie wszystkie narody” (Mt 28,19). Chrystus posłał apostołów i wszystkich uczniów, aby przynosili Dobrą Nowinę innym. To zadanie ewangelizacyjne stanowi zasadniczą misję Kościoła i stanowi o jego najgłębszej tożsamości³⁷. Misje ludowe są jednym z bardziej barwnych, fascynujących i niezwykle owocnych nurtów działalności ewangelizacyjnej Kościoła. Od początku ich powstania, przez pięćset lat swego istnienia, przechodziły różnego rodzaju przemiany i przetrwały do czasów współczesnych. Pośród nich są takie rodzaje misji, które spełniły swoją rolę i przeszły do historii. Do nich można zaliczyć misje pokutne, katechetyczne czy generalne. Na ich miejsce pojawiły się nowe rodzaje przepowiadania, które są aktualne w przestrzeni działalności pastoralnej Kościoła. Do współczesnych rodzajów misji ludowych zaliczyć można więc między innymi misje miejskie czy misję kontynentalną w krajach Ameryki Łacińskiej i Karaibów. Z perspektywy *Evangelii gaudium* Kościół ewangelizujący to Kościół wychodzący poza mury świątyni i docierający do ludzi. Taką postawę przyjmują niektóre formy współczesnych misji ludowych, które pojawiły się w przestrzeni duszpasterskiej Kościoła w Polsce. Należą do nich misje ewangelizacyjne, misje odnowy parafii, ewangelizacja wioskowa czy Misja Talitha Kum. Uwzględniają one postulat papieża Franciszka dotyczący misyjnego dotarcia do wszystkich ludzi³⁸.

Bibliografia

- Aparecida. V Konferencja Ogólna Episkopatu Ameryki Łacińskiej i Karaibów. Dokument końcowy. Jesteśmy uczniami i misjonarzami Jezusa Chrystusa, aby nasze narody miały w nim życie.* Seria Nowej Ewangelizacji. Gubin: Wydawnictwo Przystanek Jezus, 2014.
- Congregazione per la Dottrina della Fede. „Indicazioni pastorali per l’Anno della Fede”. Dostęp 21.01.2016. <http://www.annusfidei.va/content/novaevangelizatio/it/annus-fidei/indicazioni-pastorali-per-l-anno-della-fede.html>.
- „Człopa: ewangelizacja wioskowa”. Dostęp 17.07.2019. <https://ekai.pl/czlopa-ewangelizacja-wioskowa>.
- Dubel, Jacek. „Misje ewangelizacyjne”. *Homo Dei* 2 (2001): 109–120.
- „Ewangelizacja wioskowa 2019”. Dostęp 17.07.2019. <https://dommilosierdzia.pl/aktualnosci/ewangelizacja-wioskowa-2019>.
- „Ewangelizacja wioskowa”. Dostęp 17.07.2019. <http://www.diecezjakoszalin.pl/kalendarium/wyswietl/634/ewangelizacja-wioskowa>.

³⁷ Congregazione per la Dottrina della Fede, „Indicazioni pastorali per l’Anno della Fede”, nr IV, 6.

³⁸ EG, nr 131.

- „Ewangelizacyjne lato w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej”. Dostęp 17.07.2019. <https://opoka.news/ewangelizacyjne-lato-w-diecezji-koszalinsko-kolobrzesckiej>.
- Franciszek. *Adhortacja apostolska o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie „Evangeli gaudium”*. Kraków: Wydawnictwo M, 2013.
- Franciszek. *Bulla „Misericordiae vultus” o Nadzwyczajnym Jubileuszu Miłosierdzia*. Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 2015.
- General Secretariat CSsR for evangelization. *What is evangelization?* Roma, 2009.
- Hajduk, Ryszard. „Parafia jako «Wspólnota wspólnot». Od teorii do praktyki”. *Homo Dei* 1 (2007): 43–53.
- II Polski Synod Plenarny (1991–1999)*. Poznań: Pallottinum, 2001.
- Jan Paweł II. *Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach „Catechesi tradendae”*. Kielce, 1996.
- Jan Paweł II. *Bulla ogłaszająca rok 1983 Świętym Rokiem Jubileuszowym Odkupienia „Aper tite portas Redemptori”*. Warszawa: Pallottinum, 1983.
- Jan Paweł II. „List apostolski w związku z przygotowaniem Jubileuszu Roku 2000 «Tertio millennio adveniente»”. W: *Wybór listów Ojca Świętego Jana Pawła II*. T. 1, 167–205. Kraków: Wydawnictwo Św. Stanisława B.M. Archidiecezji Krakowskiej, 1997.
- Jones, Frederick M. *Alphonsus de Liguori, Saint of Bourbon Naples (1696–1787). Founder of the Redemptorists*. Dublin: Gill&Macmillan Ltd, Goldenbrige, 1992.
- Jóźwiak, Michał. „Misja Talitha Kum – największa ewangelizacja uliczna w historii Poznania”. Dostęp 20.07.2019. <https://ekai.pl/misja-talitha-kum-najwieksza-ewangelizacja-uliczna-w-historii-poznania>.
- Kołodziejwski, Piotr. „Pierwsza w Polsce misja ewangelizacyjna zakończyła się w Szczecinie”. Dostęp 20.07.2019. <http://radioszczecin.pl/1,125488>.
- Komisja Misji i Rekolekcji Warszawskiej Prowincji Redemptorystów. *Dyrektorium Misji Ludowych Warszawskiej Prowincji Redemptorystów*, red. W. Zagrodzki. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2004.
- Kurek-Zajączkowska, Agnieszka. „Misja Talitha Kum zakończona?”. Dostęp 19.07.2019. <https://info.wiara.pl/doc/3939719.Misja-Talitha-Kum-zakonczona>.
- Makowski, Andrzej. „Misja kontynentalna – nawrócenie duszpasterskie według Dokumentu z Aparecidy”. *Studia Redemptorystowskie* 15 (2017): 233–246.
- Makowski, Andrzej. „Misje miasta jako narzędzie ewangelizacji na peryferiach”. *Polonia Sacra* 1 (2018): 97–114.
- Makowski, Andrzej. *Nowa ewangelizacja inspiracją odnowy misji ludowych*. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2017.
- „Misja Talitha Kum – Ewangelizacja Warszawy. 27 maja–3 czerwca 2017”. Dostęp 20.07.2019. <https://misericors.org/misja-talitha-kum-ewangelizacja-warszawy-27-maja-3-czerwca-2017>.
- „Misja Talitha Kum – Ewangelizacja Warszawy”. Dostęp 20.07.2019. <https://episkopat.pl/en/misja-talitha-kum-ewangelizacja-warszawy>.
- „Misje Święte – Ewangelizacja Wiosek”. Dostęp 17.07.2019. <http://miastopana.pl/ewangelizacja/misje-swiete>.

- Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji. *Żyć Rokiem Wiary. Program duszpasterski*. Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2012.
- Paweł VI. *Adhortacja apostolska o ewangelizacji w świecie współczesnym „Evangelii nuntiandi”*. Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej TUM, 2001.
- Pope John Paul II. „Letter to Brazilian Episcopal Conference (Vatican City, April 9, 1986)”. W: Alfred T. Hennelly, *Liberation Theology. A Documentary History*, 499–500. Maryknoll: Orbis Books, 1990.
- Rey-Mermet, Théodule. *Alfons Liguori święty wieku Oświecenia*. Warszawa, 1987.
- Rey-Mermet, Théodule. *Przyjaciel pozbawionych nadziei. Św. Alfons Liguori*. Tuchów, 1986.
- Scala. „Katecheza Ojca Świętego z 30 marca 2011 roku”. *Redemptorystowskie wiadomości* Rzym 31 marca 2011, wydanie specjalne.
- Seweryniak, Henryk. „Franciszkowe marzenie o Kościele «w drodze»”. *Homo Dei* 2 (2014): 58–73.
- Siwek, Gerard. *Misje ludowe. Historia – teologia – praktyka*. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2009.
- Ślusarczyk, Agata. „Misja Talitha Kum”. Dostęp 20.07.2019. <https://warszawa.gosc.pl/doc/3716021.Misja-Talitha-Kum>.
- Ślusarczyk, Agata. „Misja zagubionej owcy”. *Gość Warszawski* 24 (2018): III.
- Wielebski, Tomasz. „Nawrócenie pastoralne i duszpasterstwo misyjne parafii w Polsce”. *Teologia i Człowiek* 45, 1 (2019): 105–119.